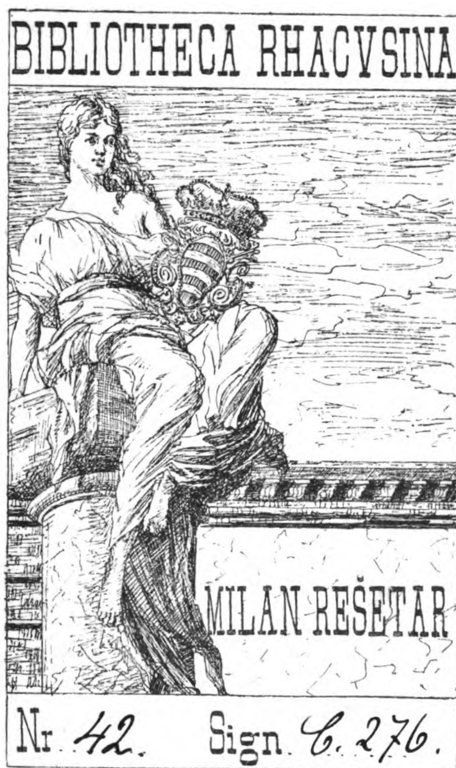
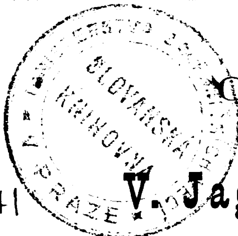

BIBLIOTHECA RHACVSINA
MILAN REŠETAR
Nr. 42. Sign. C. 276.

Odgovor
gospodi
V. Jagiću i L. Zoru.

Dne 20. srpnja g. 1874. čitao sam u sjednici naše hrvatske akademije znanostî raspravu »Prilog k historiji dubrovačke hrvatske književnosti«, koja je štampana u 31. svesci Rada. Još i prije nego što bi ta radnja štampana, toliki se zagrebački književnici, ma da i nijesu čuli moje čitanje, spremahu da će na nju čim bude štampana udariti, da sam se do ista pobojao: bože, ako ih samo polovica svoje obećanje održi, razčupat će mi radnju, da joj ni vlas neće ostati netaknut! Radnja je još lani u maju ugledala svijet; od toga vremena prošla je evo skoro puna godina dana, a svi oni prijatelji ma da bi samo pera zamočili!

1. Revniji bijahu književnici izvan Zagreba. Sâm g. Jagić, ordinarius professor u sveučilištu berlinskom, udario je na onu moju radnju u posljednjoj svesci »Otadžbine«. Moram ispovjediti, da sam se ne malo začudio, kada doznah, da se proti rezultatom moje radnje podigao Jagić. Ta upravo Jagić unesao je (Rad IX. »Trubaduri i hrvatski lirici«) u tamu praznih deklamacija o dubrovačkoj literaturi prvo svjetlo razborite kritike.

Neka mi oproste čitatelji, ali prisiljen sam da ovdje pripovijedam, kako sam upravo ja u podlistku »zatočnikovu« prigovorio onoj Jagićevoj radnji. Budući u ono vrijeme opojen knjigom Apendinijevom, i svim što se poslije u tonu Apendinijeva djela o dubrovačkoj literaturi pisalo, prigovorio sam Jagiću, da se o dubrovačkoj literaturi ne smije onako strogo suditi, kao što je on učinio, jerbo da je ta literatura isto tako vrijedna, kao što je i suvremena italijanska. Poslije me namjera namjerila, da samu dubrovačku literaturu učim, i kada sam prilično cijelu proučio, pak je isporedio s literaturami drugih naroda, i osobito s italijanskom, uvjerio sam se, da Apendini i njegovi posljedavatelji prevariše mene, a ja da varam druge. Da se ispravim napisao sam u 31 svesci Rada onu raspravu, koja nije drugo, nego metodom Jagićevom izvedena kritika cijele dubrovačke literature XVI. vijeka.

Kad je tako, dakako da sam velikom željom nastojao doznati, što sada ima proti mojoj radnji kazati Jagić, na kojega se u Radu 31 na str. 146 pozivljem kao na autoritet za ono, što je isti u Radu IX izrekao o dubrovačkoj lirici.

Pročitavši što Jagić napisa na str. 583 »Otadžbine«, osvjedočih se žalostan i tom prigodom, da si je Jagić, odkako posta berlinskim profesorom, stavio zadaću, da i tamo, gdje nema nikakova ni povoda ni razloga, u sve što se u Hrvatskoj radi, pecka i zadirkiva, kao da bi htio kazati: odkako mene izgubiste ne valja vam sav posao ništa. Takim duhom pisao je Jagić u »Nar. Nov.« onu famoznu »obznanu« Daničićeve historije oblikâ; takim smjerom bocka u svom Archivu u našu beletristiku; takom namjerom napisao je i u Otadžbini ono nekoliko riječi o mojoj rádnji. Držeći se stvari o kojoj pišem, zabavit ću se samo s onim što Jagić o mojoj radnji napisa. Ushtije li kritik, ja mu ni za drugo ne ću ostati dužan razlozî; ovdje mu samo spominjem nekoliko riječi u opće. Neka bude g. Jagić uvjeren, da sam se uvijek veselio njegovu pismenu obećanju, da će Hrvat u Berlinu biti na ponos hrvatskoj zemlji, a da će mu uvijeke i u Berlinu ostati vremena i volje, da svojim radom pomože Hrvatskoj. Gospodin Jagić prošao je u svom književnom djelovanju mnoge sa svim protuslovne faze svoga osvjedočenja o hrvatskoj gramatici, ele kako mu drago g. Jagić, makar je mnoge poslove poduzeo i obećao da će ih izvesti a ostavio ih neizvedene, on se ipak velikim naporom mnogo izvještio hrvatskomu jeziku, i njegov rad i ozbiljni savjeti donijeli bi nama u Hrvatskoj veliku korist. Mi ćemo onake njegove savjete i njegov trud velikom zahvalnosti prigrliti; nu misli li Jagić i nadalje ne promišljenim zlobnim opaskami u nas zadirkivati, neka bude uvjeren da nas nimbus njegove berlinske glorije ne će ni malo smetati, da mu u oči pogledamo!

G. Jagić dakle počinje. »Da su i u središtu našega sredovječnoga pjesništva, u Dubrovniku, dobro poznavali narodnu poeziju, to možemo za pouzdano tvrditi, ako upravo i nijesmo kadri dokazima utvrditi da su je u XVI ili u XVII vijeku, u prvoj polovici, skupljali te zapisivali.«

Ovdje mi je gospodinu berlinskomu ordinariju primijetiti, da Dubrovnik nikako ne možemo nazvati središtem »našega sredovječnoga pjesništva«. XVI i XVII stoljeće nijesu više srednji vijek, taj se još u XV stoljeću već dugo i dugo svršio, i ustupio

mjesto novomu vijeku! Jagićevim dodatkom »našega« sredovječnoga pjesništva, ne ublažuje se taj »lapsus« ni malo, jerbo »nama« za volju ne će koleso vremena dva stoljeća stajati! Što se tiče Jagićeve tvrdnje da su Dubrovčani i u XVI vijeku poznavali narodnu poeziju, tu je odveć izrečeno. Dubrovčani su znali za narodnu poeziju, ali je žali bože nijesu poznavali. Kamo sreće da su je i poznavali. Da je nijesu poznavali, ta to sam g. Jagić ispovijeda. »Ako se u njihovijem vlastitijem produkcijama ne vidi mnogo očita traga tomu (t. j. poznavanju narodne poezije), to valja uzeti na um, da je tako mišljenje bilo onoga vremena, da se valja kloniti prostonarodne poezije«. Za najglavniji dio dubrovačke poezije XVI vijeka, za liriku dubrovačku veli Jagić (Rad. IX. str. 125.) još jasnije »Menčetić i Držić dobro su znali, što i kako narod pjeva o ljubavi, a opet nijesu htjeli k njemu u školu poći.« Ovdje se do ista govori samo o lirici Menčetić-Držićevoj, ali da medju tom lirikom i onom ostalih pjesnika XVI vijeka nema bitne (wesentlich) razlike, toga ne treba istom dokazivati.

Gosp. Jagić nastavlja »Ideali za kojima poletahu tadašnji pjesnici, bijahu po njihovijem pojmovima puno viši, nametnuti njima silom više kulture latinsko-italijanske i sjajem suvremene poetske literature italijanske. Mi možemo i smijemo žaliti, što je tako došlo, ali ko će toga radi da osudi našu znamenitu poetsku literaturu dalmatinsko-dubrovačku?« Moj gospodine! Onaj vaš zrak na Sprei kao da ubija logiku! Moj gospodine! Svak komu vi milostivo dopustite da dubrovačku literaturu »može« i »smije« žaliti, što je s njom onako došlo, kao što vi sâm istaknuste, svak mora da je rad toga i »osudi«, jerbo za što bi je »žalio«, nego upravo s toga, što je mora da »osudi«? Pa zar se gosp. Jagić ne sjeća, da je upravo on najznamenitiji dio dubrovačke literature XVI vijeka upravo »osudio.“ Na str. 221. Rada IX govori Jagić »ako neki temeljiti znalac provensalske lirike (Diez 135) taj sud o njoj izreče, da se ima veće smatrati poezijom razuma, nego li čuvstva, a to će se u njezinom **posljednjem, dosta nejasnom odzivu, kakovim ja konačno smatram staru hrvatsku liriku** sigurno **još jače** isticati refleksija mjesto čuvstva, hladna dialektika mjesto rieči, koje idu od srca. Pa kako i ne bi? Ta to nijesu više vremena onog idealnog viteštva i galanterije, prozaizam preotima mah; razum je radniji od fantazije. Za to molim vas što može značiti na priliku ovaka situacija, koju pjesnik, pjevajući o

*

ljubici slika? (navodi se pjesmica) Ovako je pjevanje za cielo imalo smisla u XI, XII, ili makar još i u XIII vieku u Evropi, ali koncem XV vieka?!« Zar tu nije najznamenitiji dio dubr. lit. XVI vijeka osudjen upravo sa svime, osudjen gore nego što bi trebalo, jerbo ako i gubi dubrovačka lirika XVI vijeka svaku vriednost, kada je isporedimo s provensalskom, ona nije tako absolutno slaba, kada je isporedimo s onim, s čim do ista i stoji u neposrednom savezu, t. j. s lirikom italijanskom XVI vijeka. Kada čovjek čita one riječi Jagićeve, kako da s njimi dovede u sklad ono što piše u Otadžbini »mi unuci još nijesmo toliko osilili da bismo imali pravo sa sažaljenjem gledati na slabosti naših djedova?«

Gosp. Jagić nastavlja: »Ako ona (dubr. lit.) i ne može izdržati poredjenja sa svojim uzorima, toga nikoji pravedan sudija od nje i ne ište, po što znade da je njoj ne dostojalo svijeh onijeh uslova za viši samostalniji polet, kojima izobilovaše život naroda italijanskoga.« Gosp. Jagić pisao je svoju opasku odveć brzo, te se nije za vremena dosjetio, da je eto ovom rečenicom o dubrovačkoj literaturi izrekao, da upravo ama ništa ne valja i ne vrijedi. Ako su dubrov. književnici poletavali za italijanskim uzorima, a u tom poslu im ne dostajahu »svi oni uvjeti« kojimi obilovaše život naroda italijanskoga, — koliko literatura takih književnika još može vrijediti?? Evo ću gosp. Jagiću navesti naj jasniji primjer da, kad bi bilo tako, tada ta literatura ne bi upravo ništa vrijedila. Ako ja rečem: gosp. Jagić poletava za idealom i uzorom velikih učenjačkih autoriteta, ali u tom poslu ne dostaju mu »svi oni uvjeti« kojimi život velikih učenjačkih autoriteta izobiluje — koliko bi g. Jagić vrijedio, kadi bi takova hipoteza stajala?? Neka odgovori sam koliko, pa eto upravo toliko bi vrijedila i dubr. hrv. literatura, kada bi u istinu stajalo šta evo o njoj g. Jagić reče. Ali srećom te dubr. liter. nije pala baš na tako tanke grane, kao što misli Jagić, koji se spremio, da je obrani i uzdigne!!

Gosp. Jagić nastavlja »Ali ko će se dotle zaboraviti te reći da dalmatinsko-dubrovačka poezija nema za nas ni absolutne ni relativne (u tekstu je »realne« ali to je sigurno štamparska grješka) vrijednosti« ? Ako je g. Jagiću stalo do moga odgovora, ja mu odgovaram: da će samo ludov moć reći da dubr. liter. nema ni absolutne ni relativne vrijednosti, i ja u cijeloj našoj književnosti ne poznajem takoga smetenjaka, koji bi o dubr. lit. onake riječi

izrekao; smisao Jagićeve malo prije spomenute izreke taj se do ista slaže sa smislom onakih riječi, ali gosp. Jagić sigurno da nije sama sebe namjeravao ruglu izložiti!

Gosp. Jagić napokon govori i o Gunduliću, da je isti sigurno »poznavao« narodnu poeziju. Ispravljajući Jagićev glagol u »znao za«, nemam tude ništa više primijetiti; o tom ne može biti nikake sumnje, da je i Gundulić znao za narodnu poeziju, i sa svijem se slažem s gospodinom Jagićem kada svoje opaske svršuje: »Ovakijeh refleksa biće zacijelo i u Palmotića i drugijeh pjesnika, samo bi ih valjalo tražiti, ali je taj posao nešto mučniji nego li pikantna kritika.« Posvema se slažem s g. Jagićem da bi »reflekse narodne poezije bilo vrijedno tražiti po dubr. liter., a slažem se s njim i u tom, da je takav posao mnogo teži nego li »pikantna« kritika; o tom imamo najbolje svjedočanstvo u Jagićevoj »pikantnoj« kritici s kojom se evo upravo zabavismo, a evo još jedan primjer kako je Jagićeva kritika »pikantna«.

Jagić govoreći o Kačiću (str. 586) sa svijem dobro reče, da u cijeloj Kačićevoj pjesmarici imaju same dvije pjesme, za koje i sam Kačić kaže da su narodne. Te su pjesme u izdanju od g. 1759 na str. 154—155, a u izdanju od g. 1862 na str. 98 i. d. Govoreći Jagić dalje o Herderovih »Stimmen der Völker« veli: »Osim Getova prijevoda (Asanaginice) tu su još druge tri morlačke pjesme, izvadjene iz knjige Fortisove što u istinu nijesu pjesme narodne nego kompozicije Kačićeve«. Da je Jagić uzeo Herderovu knjigu u ruke, osvjedočio bi se, da u istoj dolazi najprije pjesma »Radoslaus«, koja nije uzeta iz knjige Fortisove u kojoj je nema (nema je ni u »Osservazioni« ni u »Viaggio«) nego nam sam Herder pribilježi »aus einem ungedruckten italiänischen Msc des Abts Fortis;« druga je pjesma: »Klaggesang von der edlen Frauen des Asan-aga« ova je do ista uzeta iz Fortisove knjige »Viaggio«; treća je pjesma: »Die schöne Dollmetscherin«, ova opet nije uzeta iz Fortisove knjige (nema je ni u »Osservazioni« ni u »viaggio«) nego nam sam Herder pribilježi »aus einem Manuscript des Abts Fortis«, nu ova pjesma nije ni »kompozicija Kačićeva« kako Jagić misli, nego je druga od one dvije pjesme u Kačiću, za koje i sam Jagić spomenu da su »narodne,« pače, sudeći po Herderovu prijevodu, čini se da Fortis ove pjesme nije uzeo iz Kačića; početak i svršetak Herderova prijevoda sa svijem je drugačiji nego što je u Kačića, bar u izdanju Kačićevu od g. 1862; četvrta pjesma

jest »Gesang von Miloš Kobilić u. Vuko Branković« koja je do ista uzeta iz Fortisove »Osservazioni«. Nije li to pikantno da berlinski ordinarius professor predaje u sveučilištu svojim slušateljem nešto o Herderu, a sa svijem je jasno, da taj profesor Herdera ni vidio nije!?!

Tu se Jagićeve primjedbe dovršuju, i ja se s njime praštam, dovikujući mu: do vidjenja!!

---

2. Zagrebačkim prijateljem mi bijaše prigovarati, što se tako dugo ne odazvaše svomu obećanju; dobrovačkim književnikom mi je, prigovoriti, da se odveć naglo pa s toga ne promišljeni latiše pera, i da si ne nadjoše boljega odvjetnika nego što im je prof. Luka Zore.

Gosp. Zore napisao je k mojoj raspravi »primjetbe«, koje su štampane u Radu 34. Iz tih primjetaba je vidjeti da: a) g. Zore moje rasprave nije pomno pročitao b) g. Zore tako je nespretan i neuk svjetskoj historiji i literaturi, da bi po nj mnogo pametnije bilo, kada bi se u buduće kanio literarno-historijskih rasprava c) g. Zore je negdje slušao predavanja o klasičnoj filologiji, ali je u tih predavanjih za čudo malo naučio.

Qve tri stvari želim dokazati držeći se poglavito reda misli kako je rasporedan u mojoj raspravi.

Ja u svojoj raspravi razlažem, kako se u Italiji u 16. stol. kultura bujno rascvala, te u kratko crtam kako je taj 16 vijek tek plod klicâ, koje je italijanska kultura još u 13 vijeku uhvatila bila (str. 124—139.) Ovomu razlaganju dodao je g. Zore str. 133 »u pristupu — misli« nekaki period, kojega pravo ne razumijem, ali toliko razabirem, da njime moje razlaganje i ne misli bud čime dopuniti, kamo li oboriti.

Dalje spominjem kako naprama XVI vijeku u Italiji, u Hrvatskoj bijahu po kulturu najcrniji dani. (Tu citujem rasprave naših prvih historika). Ni to razlaganje g. Zore ne pobija.

U kulturnoj pustoši XVI vijeka po ostaloj Hrvatskoj, jedina je zelena oaza grad Dubrovnik, i krasotu te oaze opisao sam toplimi riječmi rodoljuba na str. 140 »u premnogih pjesmah — oblik pjesama«. Ako sam znamenitost grada Dubrovnika u XVI. vijeku tako žarko opisao, odkuda g. Zore uzima slobodu, da se nameće

kako će »braniti staru dubrovačku knjigu od mojih napadanja«. (str. 131 a toj izreci slične a i gore još često i drugdje)?

Sada se obraćam na dubrovačke historike, i dokazujem kako je ove patriotizam zaveo te su nam dubrovačku historiju svojimi »hvalospjevi« odveć zamrsili, te je prikazali tako, da je već nijesmo prepoznali. Da je g. Zore moju raspravu pomno pročitao, osvjedočio bi se, da ja ne prigovaram ni malo dubr. historiji i literaturi, nego onim koji o toj literat. krivo pisahu, i samo ovim dokazujem da su krivo pisali.

Glede političke historije pozivljem se na rasprave Ljubićeve. Gosp. Zore pobija istinitost rezultata Ljubićevih, a pobija ih tijem »što ne može vjerovati podpuno mletačkim izvorima«. Ali brate moj! Ljubić ne ispituje na prosto mletačke izvore, nego Ljubić o te izvore mjeri svak put dubrovačke izvore, pa iz mnogih razloga bjelodano dokazuje, da dubrovački izvori ne mogu biti istiniti. Ako mi g. Zore hoće vjerovati, neka zna, da se i ja jednoč spremah, da proti Ljubićevim radnjam napišem ustuk, ali kada sam sio k poslu, uvidjeh da je Šime sastavio tako silan lanac gvozdenih dokaza, da se taj ne da probiti. Neka g. Zore pokuša e da li će biti bolje sreće, ali neka napiše i proturazloge, a ne da kao u ovoj raspravi bez dokaza lakonički doda »adhuc sub judice lis est·« (str. 134. bilj.).

Dubrovačka državica bila je tako slabušna, da nam je u njezinoj historiji »uzaludo tražiti plemenite energije, iz koje bi potekao čin, izveden u korist općega čovječanstva ili uže domovine Hrvatske« (str. 141 moje radnje). Gosp. Zore pobijajući ovu moju tvrdnju dozivlje mi u pamet e da li sam zaboravio na »dubrovačke brodove u barbareškom ratu s Karlom V.« Brate Luka! znam da su Dubrovčani privatnici davali svoje brodove Španiji u službu, ali nikada toga Dubrovčani nijesu činili na ime države; država dubrov. ni u to ni u koje drugo vrijeme, nikada nije država dubrv. s Turci u ratu bila; država je dubrv. i u to vrijeme svoj harač Turčinu vjerno platila, i lijepo mu se ispričavala, da ona ne pomaže Španjolcem, a ako privatnici svoje brodove daju u španjolsku službu, toga da im ne može braniti. Gosp. Zore spominje cijelu čitulju slavnih Dubrovčana, koji se po Evropi odlikovahu kao junaci. Brate Luka! ja bi vam vašu čitulju znao i dalje ispuniti, ali ti slavni junaci još ni malo ne dokazuju, da je i država dubrov. u historiji igrala znamenitu rolu. Tih junaka mogaše po Evropi biti još jednoč toliko, a uz sve to dubrv. država mogaše u svjetskoj

historiji igrati još slabiju rolu nego što ju je i zbilja igrala. Za dokaz tomu evo vam moga rodnoga mjesta Požege. Ako pobrojite sve jošte žive velike župane, šefove, savjetnike, redaktore, koji se u Požezi rodiše ili odgojiše, po tom biste sudili da je Požega i kao gradska korporacija najznamenitiji faktor u današnjem hrvatskom političkom životu, a kada tamo ona se bijedna stisnula i skučila u posljednjem kutiću i jedva da se u najnovije dane toliko maknula, da se vidilo, kako nije baš sa svijem zamrla. Isto je tako i s onim što g. Zore spominje kako su Gundulić i Gjorgjić pjevali »o Orfeju« »o Lehsandru Srbljaninu« »o kolih slave« i t. d. — Šta te i take pjesme pomažu dokazu, da je dubrv. država izvela bud kaki veliki politički čin u svjetskoj historiji? U istu kategoriju spada što Zore govori o latinskih pjesnicih, o Stulićevu rječniku o dubrov. bolnicah, o njihovih trafikah i fabrikah!

»U opće u cijeloj dubrv. historiji nema ubilježene nijedne zgode, da bi Dubrv. bud u svjetskih bud u hrvatskih i srpskih katastrofah bili uplivali ili kojim velikim ili kojim plemenitim činom, nego je nasuprot mnogi list historije ispisan ponašanjem Dubrov. koje ćemo mladeži radje pripovjediti kao primjer sramote, nego da im ga preporučamo kao dičan primjer nasljedovanja« g. Zore me pozivlje da bi mu spomenuo onakovo ponašanje Dubrv. u svjetskih i hrv. katastrofah. E pa ja sam mu spomenuo njihov ugovor s Tvrtkom za vrijeme onoga velikog hrvatskog pokreta, e a g. Zore zna sigurno kako se Dubrv. ponesoše za vrijeme srpske katastrofe na Kosovu, e a i ponašanje Dubrov. upravo u barbareškom ratu »prije je sramotno nego li dično po koju državu«, e a zar nije g. Zore čitao ne davno u Obzoru dokaze: da je upravo dubrovačkom krivnjom došlo te je Turkom danas moguće, da hercegovačkim junakom s mora za ledja dolaze? i t. d.

Ovdje ću se svratiti k mojim prijateljem u Zagrebu, koji mi govore, da je sve to što o Dubr. historiji tvrdim istina, ali da dubrov. historija, kada pomislimo na okolnosti one državice, ni ne mogaše biti drugačija. To je podpuna i prava istina. Dubrovnik bijaše cijelo vrijeme tako stisnut od velike napasti i neprijatelja, da nam se je njegovoj vještini i spretnosti, kojom je u toj buri svoj brod uvijeke čitav sačuvao, upravo diviti, a da se je budući slabašna državica svakakih sredstava i pomagala u svom poslu laćao, toga mu niko ne može zamjeriti; ali neka budu svi prijatelji osvjedočeni da namjera moje radnje i ne bijaše druga, nego da spotaknem

naše premnoge historike, da bi jedan od njih dubrovačku historiju prikazao u tih granicah, u kojih se do ista kretaše: ja sam uvjeren da će takova racionalna historija dubrv. slavi mnogo više pomoći, nego li puste deklamacije, koje ne dokazuju ništa, a literarnim historikom čine zapreke da bi dubr. literarnu historiju obradili kako treba t. j. obzirući se na historiju političku.

G. Zore kao što ima veoma naivne nazore o političkoj historiji isto je tako naivan literarni historik, koji u svojoj naivnosti iskreno govori »koliko sam više tupio (!!) glavu da razumijem, i nijesam ni shvatio, za što uz kritiku književnosti g. Pavić upliće se i u političko i moralno ponašanje Dubrovčana«. Ja sam za ljude kaki je g. Zore u mojoj radnji spomenuo za što to mora da bude tako, nu g. Zore gdje bi on meni što godj vjerovao! Ja ću ga dakle uputiti na onaj autoritet u italijanskoj literar. historiji, na koji se g. Zore u svojoj raspravi češće pozivlje. Giudici veli (II. 7) »È stato più volte ripetuto, nè sarà mai bastevole il ridirlo, imperocchè è avvertimento d' insigne importanza, che i fatti della letteratura vanno congiunti con quelli del vivere civile dei popoli.« Mislim da sada gosp. Zore ne će više svoje poštene glave tupiti, da bi dokučio za što sam i ja slijedio sve pisce, koji zaslužuju imena literarnih historika, te sam se na političku historiju dobrv. tijem više imao razloga obazreti, čim mi se činilo da je ta historija do sada razlagana s kriva gledišta.

Prelazeći na razmatranje dubrov. literature XVI vijeka žalim što se povedosmo (i ja sam medju timi bio) za Apendinijem [1]), za kojega se sve više dokazuje da je veoma nepouzdan svjedok. Tako kada veli da je »Držićev drama pirni« djelo kao što je Gvarinejev »pastor fido.« Zore me pobija navodeći Apendinijeve riječi o Držićevoj drami »l' intreccio di questo componimento è quasi simile a quello dell' »Aminta« e del »pastor fido«. Pa zar sam ja smisao tih riječi iskvario u onom što hrvatski rekoh? A ko pozna iole Držićev »drama pirni« pak »Amintu« i »pastor fido« svak će mi priznati da medj timi djeli bud s koje strane ima toliko sličnosti kao i medj tim »dramatom pirnim« i Šekspirom »Hamletom«, t. j. nema amo baš upravo nikakove srodnosti, i samo onaj ih može

---

[1]) Gosp. me Zore uči da Apendini nije bio ježuvita nego piarista. Iskreno ću ispovjediti da nijesam znao kojemu svećeničkomu redu pripadaše Apendini, ali ja sam onu „ježuvita Apindini“ uzeo u onom značenju, u kojem se i o civilistu kaže da je ježuvita.

bud s koje strane isporediti, koji jedno od tih djela nije čitao. Nadalje spominjem kako Apendini krivo drži Vetranićevu Hekubu, Bunićevu Jokastu, Lukarićeva Atamanta prijevodi s grčkoga jezika. Gosp. Zore tako je neuk literarni historik i literatura o dubrov. poeziji tako mu je slabo poznata, da se usudjuje braniti Apendinija »da su Hekuba, Jokasta i Atamanta prevodi iz Grčkoga, to ima pravo Apendini.« Gosp. Zore ne zna da je kod nas već davna dokazano da je Vetranićeva Hekuba prijevod Dolčijeve Hekube, Jokasta prijevod Dolčijeve Jokaste, da grčke tragedije »Atamanta« nikada u svijetu nije ni bilo, da se Lukarićeva tragedija ni ne zove Atamanta nego Atamante, a ni taj Atamante da ne može biti tragedija grčka nego valjda da je italijanska!! I taj Luka Zorre osudjuje se pisati literarne rasprave za akademiju znanosti!!! Napokon spominjem kako Apendini krivo reče da je Gučetić preveo Giustijevu Dalidu. Gosp. Zore je mogao iz moje historije dubrov. drame dobro znati da sam ovdje samo u oprostivoj pometnji mjesto Grotove krivo stavio Giustijeve, ali neka mu, koristio se tom pometnjom mojom!; nu kako Zore smije reći da Apendini tvrdi »ci resta di lui (Gozze) la traduzione della Dalida di Lodovico Grotto« pak toj Apendinijevoj tvrdnji dodati »i uprav je tako«. Ta zar Zore ne zna, da je kod nas već davna dokazano, da Gučetić nije preveo Grotove Dalide, nego da je Grotovu »Hadrianu« i »Dalidu« kontaminovao!?

Ja držim za najveću pogrješku nipošto dubrovačke literature, kako mi to g. Zore sa svim neloajalno prigovara, nego za najveću pogrješku našu t. j. nas literarnih historika, koji smo dubrv. literaturu išli isporedjivati i izjednačivati s literaturom italijanskom. Toga ne bismo ni pošto smjeli činiti, jerbo italijanska narodna literatura počinje još u 13. vijeku, u 14 već ima zlatnu dobu, u 16 već ima drugu zlatnu dobu; naša je pako još u 16 vijeku (Držić i Menčetić jedva da još padaju u posljednje vrijeme 15 vijeka) u svom »krvavom“ početku. G. Zore hoće da dokaže da je i prije 16 vijeka bilo dubrovačke literature, dokazuje to dokazi, koji, kad i ne bi već davna bili pobijeni, još sveudilj ne bi ništa drugo dokazivali, nego da je može biti bilo pjesnika; ali šta ćemo kada od tih pjesnika nemamo ništa u ruci!? Ako je takovih pjesnika bilo, koliko ih mogaše biti i kakovi mogahu biti, da nam se od njih baš ni trunak, upravo ni ime njihovo ne sačuva!? G. Zore drži da su moje riječi »krvavi« početak, koje nijesu ništa drugo nego obi-

čajna fraza za »teški« početak, te riječi čine mu se »antiestetične!« Gospod. Zore pisao je takodje nekaku raspravicu o dubrov. liter. u Dubrovniku od g. 1870. U toj raspravici g. Zore na str. 207 sasvim trijezno govori »prvijenci su nam Šiško Menčetić i Gjore Držić po svjedočanstvu sve prošlosti, a jedno nam najviše vrijedi našega kasnijega pjesnika Dinka Ranjine.« Nije li dakle puka prokšija i prkos kada se sada Zore u Radu vrti i vrza da bi dokazao da je dubrv. liter. starija od onih »prvijenaca«. Gosp. Zore u Dubrov. str. 209 govori o dubrov. pjesnicih: »Naši za razvojom talijanskijem su hodili, i kao majmuni imitirali su Talijane, dapače su crpili iz njih tako slijepački da ima u Drž. i Menč. poeziji pjesama do slova prevedenih iz Petrarke.« Zar nijesu ovi Zorovi »majmuni« i »slijepci« mnogo »antiestetičniji« od moje fraze »krvavi početak« zar nije puka prokšija i prkos da pisac onake izreke sada izlazi i da dubrov. literaturu brani od tobožnih napadaja mojih, kojino o njoj mnogo blaže govorim nego taj toboži vitez i zatočnik dubrovački? G. Zore pobijajući ono što ja rekoh, veli u Radu „g. Pavić kao da cijeni književnosti po ranom početku. Tada je ništava latinska, jer je za grčkom vjekovâ izostala, neznatna je njemačka, jer je za talijanskom i našom vjekovâ izostala.« Da u svijetu ima mnogi literarni-historijski delija, kojemu je nepoznato da njemačka narodna literatura ima odlomaka iz 9 stoljeća, da je u 12 i 13 stoljeću doživjela dobu koju njezini literarni historici drže zlatnom, da se nikada poslije nije posve prekinula, nego da je kvalitativno doista padala ali kvantitativno sveudilj rasla, — da ima u svijetu mnogi literarni delija koji toga ne zna, tomu se nije čuditi, ali da je akademija znanostî raspravu i k tomu jošte polemičku raspravu takoga neznalice morala primiti u svoje spise —!

Ja pripominjem da dubrovačka literatura šesnaestoga vijeka, kao i svaka druga koja je tek u početku, nema nikake proze, a g. Zore slavodobitan kliče »kako nemamo proze u Dubrovniku. A gdje je Kalić, Giorgi, Gradi, Zuzerić«! Ama brate Luka! zar ne znate da ti ljudi nijesu živjeli u šesnaestom vijeku!? Malo natrag spominje Zore i cijelu čitulju »historika« »biografa« »starinara« »matematika« »filozofa«, sve imena koja smo već davna poznavali, ali to je upravo žalost, što nijedan od svih tih »historika« »biografâ« i t. d. nije pisao hrvatski, nego ili italijanski ili latinski, a taki spisi spadaju na raspravu o hrvatskoj literaturi

isto toliko, kao što i literarno-historijsko pero spada u ruke Luke Zora!

O dubrovačkih komedija rekoh da bi ih »najradje« isporedio s italijanskom »commedia dell' arte.« G. Zore me uči šta je ta ital. komedija bila. Kao da se njegovom davno poznatom naukom išta ruši ona moja izreka: da bi ja »najradje« dubrov. komediju s tom ital. isporedio. Ta jedna i druga je karaktera improvizatornoga! Po što su nedavno izašla djela Marina Držića, molim da čitatelji ovoga pjesnika izuzmu iz one moje izreke; njegove komedije do ista imaju i umjetničke vrijednosti, i drago mi je što se moja slutnja o tome novom edicijom pjesnikovom obistinila.

Ja sam g. Zora pohvalio što je Čubranovićevoj Jegjupci pronašao italijanski izvor. Ali g. Zore ne da se da bi ga ja pohvalio. E pa kada nije zadovoljan što sam ga onako umjetno zaslonio, kada sam govorio o njegovu iznašašću, a ja ću mu sada reći da se i tu pokazao tako nespretan literarni-historik, da bi bilo mnogo pametnije kada bi se u buduće toga posla kanio. Gosp. Zore na str. 56 Rada 27 priopćuje jednu fiorentinsku »maskeratu« koja je spjevana za skup ciganaka. S tom ital. maskeratom prispodablja Zore Čubranovićevu Jegjupku i veli da je ova kud kamo bolja, »nada sve nje uzvišeni početak.« Jegjupka počinje ovako: »višnji gospod, gospodične, čestitiem vas vijencem kruni, i željenje vaše ispuni, er ste suncu sve prilične.“ Neka nam g. Zore razloži šta je na tom početku »uzvišena«? Neka nam g. Zore kaže bili bilo i pametno kada bi koji pjesnik »maskeratu« t. j. pokladnu šaljivu pjesmu započinjao »uzvišeno«!? Dalje veli g. Zore da »ne vidi u Jegjupci ništa alegorična, ne vidi ništa što bi te moglo sablazniti, ništa što bi te moglo zgaditi kao u tal. pomenutoj pjesmi.« U italijanskoj maskerati ima doista od početka do kraja veoma sklizkih i vrlo prozirnih »vicova«, ali maškara ne samo u 16 nego i u današnjem vijeku i ima zadaću da bude dosjetljiva; maškara koja ne zna »vica«, odždeni je, neka radje uzme brojenice u ruke. O tom se radi, da u »maskerati« ne bude ništa rečeno golo, a šta maškara govori prikriveno prispodobom, sve joj prosto bilo. Sada neka mi g. Zore iz Jegjupke, koja je takodje služila za maskeratu, izvadi samo jedan »vic«! Što Zore veli da u Jegjupci nema ništa sablažnjiva, ništa zgadna, i u tom se jako vara. Da se vara to bih mu najbolje dokazao kada bih preštampao što Jegjupka govori »drugoj gospoji«, ali taj govor tako je gol, da me je stid preštam-

pavati ga! Napokon veli Zore »pak Jegjupka je mnogo duga a talijanske su posve kratke«. Ama brate Luka! ta duljina upravo i jest pogrješka u Jegjupci, koja bi imala biti pjesma dosjetljiva, a dobro je poznato, da nema na svijetu mrže stvari, nego kada je »vic« ili šala predugačka! Jegjupka ima doista vrijednosti kada je uzmeš smatrati i tumačiti kao jedan od najranijih plodova prvoga početka dubrovačke literature, ali ako se nadje »delija« kao Zore, koji je drži »kao ružu izmedju trna«, »kao sunce koje razmeće svijetlost na druga tjelesa«, koji drži da su u njoj »Dubrovčani kukavni početak talijanski doćerali do znamenitosti« taki delija učinit će u očima čitatelja Jegjupku smiješnom. Moja zadaća nije da vojujem proti vrijednosti dubrv. literature, nego proti poslu ovakih ljudi, koji govore o stvarih, o kojih razumiju koliko i onaj crevljar o slikarstvu!

Ja u Radu nastavljam svoju raspravu opaskom, da dubrov. hrvatski književnici iz mnogih razloga nijesu mogli biti vješti hrvatski stilisti. Ni toj opasci ne prašta g. Zore. Rad ću gosp. Zoru priznati istinu, da ja njega držim mnogo kompetentnijim sucem dubrov. hrvatskoga jezika i stila, pa za to ne ću da se ja njemu oprem, ali dozvat ću u pomoć autoritet, kojemu će se sigurno pokloniti i sam Luka Zore, jerbo taj autoritet jest: Luka Zore. Taj Luka Zore dakle govori o dubrov. pisanju (Dubrov. 1870. str. 204) »Tako Dubrovčani malo po malo naški su pisali a talijanski mislili, te je izišlo nešto treće« i (str. 205) »Dubrovčani dakle napojeni talijanskijem duhom i zaneseni za skrajnom ugladjenosti, porodili su knjižnih plodova, koji mnogo puta nijesu razumljivi onomu koji nije iskvaren. Nije čuda da koji naš učenjak čitajuć kakav dubrov. umotvor, izreče »ne razumijem«; pisano je naški, ali su misli tudje, način razlaganja inostran, u jednu riječ nešto što je samo na očigled naše«. Šta sad brate Luka!!

O Zlatarićevu prijevodu nastojim dokazati »da ni Zlatarić nije nipošto bio dorastao, da bi nam bio uzmogao Sofokla prevesti tako, da bi njegov trud mogli danas s ikoje strane preporučivati studiju, kamo istom posljedovanju«. Gosp. Zore na to pita »ko je proglasio klasičnim prevod Elektre Zlatarićev? Nigdje u dubrov. historicima nijesam na to naišao«. E neka gosp. Zore otvori predgovor Apendinijev (to je za nj autoritet) knjizi »Versione dell Osmanide Rag. 1827 p. 18« i tu će naći da je Zlatarićev prijevod »versione esatta, ed eccellente«, koje znači toliko kao i klasičan.«

Gosp. Zore »ipak usudjuje se kazati, da i kad se Zlatariću odbiju mnogobrojne mane vremena, ne znam ko bi mogao ustati da mu što natruni i prigovori.« A to je istina, ali šta ćemo kada su te »mnogobrojne mane« tu pa se ne daju odpuhnuti. Gosp. Zore je tako dobar te nam i spominje, koje su to mnogobrojne mane u Zlatarićevu prijevodu: »razvučenost i ostarjela filologička nauka, a po nešto rima i onaj nesrećni stih, koje su ga stvari ne malo smetale.« Kada tih mana ne bi bilo tada bi Zlatarićev prijevod dakako bio prekrasan, ali to su upravo one stvari koje ja Zlatariću prigovaram, a po što ih priznaje i Zore da su pogrješne, šta se bijesa digao proti mojemu dokazivanju!? Ta ni ja ne dokazujem ništa drugo, nego da se Zlatarićevim prijevodom danas već ne možemo zadovoljiti!

G. Zore razlikuje se od mene u tom, što ja mnoge pogrješke Zlatarićeve odbijam na račun da hrvatski pisac XVI vijeka ne bijaše jezikom dosta jak za Sofokla, a g. Zore take pogrješke radje odbija na račun što Zlatarić nije dobro znao grčki, i što mu je služila bog zna kaka edicija grčkoga teksta. G. Zore služio se za grčki tekst edicijami Šneidevina i Wolfa. Kojemu za grčki tekst ne služe druga pomagala nego te gimnazijalne edicije, taj da kako da o tekstu 16 vijeka može doći do vrlo smiješnih pojmova, ali da se taki »filolog« usudjuje pisati akademičke rasprave, ta smjelost odveć je drzovita! Zore uvijek lamentuje što si nije mogao dobaviti nikaki tekst 16 vijeka; ali moj »filolože« zar ne znate da ima lako pristupljivih edicija Elektre iz 19 vijeka, u kojih svaku najmanju varijantu svih mogućih edicija imate ubilježenu! Da ste si za nekoliko šestica taku ediciju nabavili, ne bi se bili osramotili onako nespretnim supozicijami o Zlatarićevu tekstu, kao što je ona kada mislite da je Zlatarić mjesto »Διὸς ἄγγελος u svom tekstu našao ἦρος ἄγγελος. Da ste vi tako nevješti grčkoj metrici te ne vidjeste da je taka razlika u tekstu nemoguća radi daktila, to je žali bože istina, ali da je ikoji Sofoklov izdavatelj tako nevješt bio, to je nemoguće! Što da istom rečemo kada Zore misli, da je u Zlatarićevu tekstu mjesto οἰστροπλήξ stojalo οἰκτροπλήξ!! Kad bi se u kojem tekstu i nalazilo οἰκτροπλήξ to samo ljudi kao što je g. Zore ne bi na prvi mah razabrali, da je to štamparska pogrješka, nipošto pako Zlatarić. A što Zore misli ako je bilo u Zlatarićevu tekstu οἰστροπλήξ, to da se iz njegova prevoda vidi, da nije poznavao grčkoga komentara; neka g. Zore zna, da je taj epitetom Inakove kćeri tako poznat, da ga u

grčkih komentarih ni nema tumačena, i samo čovjek kao što je g. Zore može tvrditi, da se značenje toga epiteta »stoprva u novije vrijeme počelo razumijevati«!! Tako je Zore i drugdje absurdan.

Jasno je vidjeti da je g. Zore svoju raspravu pisao u nekoj furiji, u kojoj ne samo da pobija sama sebe, nego braneći Zlatarića, ne da mu ni onoliko vrijednosti, koliko ga ide po mojoj raspravi. G. Zore n. pr. na str. 159. veli »Nije nikako istina da metar hrvatski zavodi Zlatarića s puta i smeta ga u točnom prevodu« na strani 166 veli opet »naš (t. j. Zlatarićev) prevod i kad mu (ko god) oprosti mane vremena, na ime razvučenost i ostarjelu filologičku nauku, a po nešto rimu i onaj nesretni stih, koje su ga stvari ne malo smetale.« Kako se te dvije izreke slažu!? Ko se lati prevadjati Sofokla, od toga pravom očekujemo da će dobro znati grčki, i da će poznavati i same grčke komentare; ko nije tako pripravljen, tomu bi zamjerili što se ide pačati u posao kojega ne razumije. Ja sam, nemajući razloga o Zlatariću sumnjiti da ne bi grčki znao, nastojao dokazati, da je vidjeti, kao da je i grčke tumače dobro poznavao. Zore ne da Zlatariću ni te časti, nego misli da Zlatarić »nije znao dobro grčki« ili »da je nepodpuno znao grčki.« To dokazuje Zore, koji se digao da brani Zlatarića! G. Zore do ista je vrlo dobro pogodio, kada je svoju obranu i sam nazvao »moja jadna obrana« (str. 146.)! Da je Zlatarić poznavao i grčke komentare toga i opet ne da Zore, veleći »da ne treba tako daleko iti.« Šta kako daleko? Ta taki komentari štampani su u Zlatarićevu vijeku i dodani su mnogim edicajam, koje su Zlatariću upravo suvremene, pa za to Zlatariću nije trebalo iti dalje od nosa! O Luka! Luka! manite se grčke filologije! A kako pobija g. Zore moje dokaze, da je Zlatarić valja da imao pred sobom grčke tumače. Je li Zore može biti spominje riječi grčkih komentara, pak je li iz toga izvodi da Zlatarić nije imao tih komentara pred sobom? Tako bi činio razborit kritik, ali kritik kao Zore, taj tih komentara nije ni vidio, a ipak se usudjuje prigovarati, da se Zlatarić njimi nije služio. E pa kako me g. Zore dakle pobija.? Evo slušajte kako — Sofoklovu »ἠνθισμένον« prevodi Zlatarić »sid i star« i prema tomu prijevodu držim da je Zlatarić znao za grčki tumač one riječi. Toga Zore ne dopušta, a za što ne? Jer Schneidewin kod te riječi veli da je to »Silberschmuck des Hauptes« i jerbo »u svakom rječniku ima da ta riječ znači »lijepo našaran, posut«!! Oj Luka! Oj Luka! ta zar vi ne znate, da se Zlatarić

nije mogao služiti Šneidevinom i rječnici, koji su istom poslije nekolikih stoljeća svijet ugledali!! Osim toga Šneidevinov i rječnički tumač nerazjašnjuju jošte ni malo za što Zlatarić prevodi »sid i star.« Da je g. Zore znao kako grčki tumač k tomu mjestu dodaje »τινὲς τὸ ἠνθισμένον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἤκουσαν, οἷον ταῖς πολιαῖς ἠνθισμένον. τοῦτο δὲ ἀπίθανον ἐγνώσθη γαρ ἄν, ε καὶ τοσοῦτον ἤλλαξεν τὴν κεφαλήν. δοκεῖ οὖν μοι τὸ ἠνθισμένον ἀντὶ τοῦ ἠσκημένον. οὐ μὴ οὖν σε ἐπιγνῶσι τοιαῦτα πλαττόμενον. εἰ δὲ τὸ ἠνθισμένον ἐπὶ ἡλικίας δεξαίμεθα, ἔστιν οὐκ ἐπὶ τῶν τριχῶν, ἀλλ' ἐπὶ παντὸς τοῦ σώματος« tada bi g. Zore razumio da Zlatarić nije slijedio tumačenje kakovo je i u Šueidevina, i razumio bi za što Zlatarić ne prevodi samo »sid« nego dodaje »i star.« I za δουρίξενος držim da je Zlatarić poznavao grčki komentar. Zore toga ne dopušta, nego misli da je Zlatarić svoj prevod uzeo iz rječnika Rostova, a ne zna da je Rost svoje »ein aus einem Feinde gewordener Gastfreund« uzeo od grčkoga tumača koji veli »ὁ ἐκ πολεμίων φίλος«; za grčki tumač mogaše znati Zlatarić, ali gdje bi Zlatarić znao za Rosta!!! Gosp. Zore tako je naivan filolog te ne zna da ni Wolf ni Šneidevin ni naša leksika svoja tumačenja teško razumljivih riječi nijesu iz prsta isisali, nego da su ih uzeli iz grčkih komentara i leksika.

Gos. Zore misli, da je za poznavanje Sofoklova teksta dosta bud kaka edicija i nešto »zdrava razuma« kako u raspravi često veli. To ne bi ni onda podnipošto dosta bilo, kad bi taj zdravi razum bio mnogo zdraviji nego što je Zorov. Da je akademija znanosti morala primiti raspravu od čovjeka takih po znanost smiješnih načela, tomu će se može biti mnogi čuditi, ali sigurno da bi se svak još većma čudio meni, kada bi se i dalje upuštao s takim naivnim čovjekom u raspravu o grčkom tekstu.

Naivnost g. Zora postaje na jednom mjestu uvrjedljiva i samo ću da mu se još rad te uvrjede odužim.

Gosp. Zore prigovara meni, da sam u svom prijevodu pedagova izvještaja »sasvim izostavio ἰσώσας τῇ φύσει«, a ja gosp. Zoru odgovaram, da njemu treba još mnoge nauke prije nego se ide upuštati u pisanje rasprave, za koju pretendira da je vrijedna akademičkih spisa. Kad bi Zorovo znanje grčkoga teksta bilo bar toliko koliko se i o gimnazijalcu predpostavlja, on bi bio pogodio, da ja nijesam izostavio »ἰσώσας τῇ φύσει« nego da sam slijedio tumač i tekst onih učenjaka, koji mjesto »ἰσώσας τῇ φύσει« tumače i pišu »ἰσώσας τἀφέσει.« Zore misli da je svak kao on drzovit te se usudjuje govoriti o

grčkom tekstu, o kojem baš ništa ne zna, i u toj drzovitosti veli »Pavić nije čitao kritiku o stihu 691.« Čiju kritiku nijesam čitao? Čime dokazuje g. Zore da nijesam čitao kritike o tom stihu? G. Zore mi se ovdje čini kao ona lisica, koja nije mogla dokučiti grožđja, pak ga je ostavila, jer da je kiselo; tako i g. Zore ima pred sobom veoma teško dokučivo Sofoklovo mjesto, penjao se je da bi ga dokučio, a kada nije uspio, prikrio je svoj gnjev onako nedostojnim načinom. Neka zna g. Zore da sam ja upravo prijevod i tumač k ovomu pedagogovu izvještaju imao za domaću radnju kada sam pravio u Béču ispit iz grčkoga jezika, i kada to zna, sigurno da će biti i sam uvjeren, da sam o cijelom tom izvještaju ne samo čitao nego i učio mnogo obsežniju kritiku, nego što je proštio on, kojemu nijesu služile nego dvije školske edicijice, a ni tih nije razumio.

Dalje nijesam čitao Zorove rasprave, a ko zna da i skrajnjoj ljudskoj strpljivosti imaju neke granice, mislim taj mi toga ne će zamjeriti, nego će se radje diviti, kako sam se Zorovom pisarijom i dotlje zabavio. Samo o svršetak njegove rasprave zape mi oko slučajno.

Gosp. Zore završuje svoju raspravu »Za to hrlimo na Pavićev zaključak koji se u tom uzdrži da treba snizit dubrovačku književnost.« Brate Luka! ne govorite istine. Moja rasprava zaključuje »valja da gledište, s kojega do sada dubrov. hrvatsku literaturu gledasmo duboko i duboko snizimo.« Gledište = Standpunkt, Gesichtspunkt o dubrov. literaturi treba da snizimo, t. j. treba da ljudem koji o dubrov. literaturi i kulturi govore tako kao što g. Zore čini u Radu 27 i 34, tim ljudem treba doviknuti: u kraj s puta! ne pačajte u stvari, kojih ne razumijete! Samu literaturu dubrovačku tu ne treba ni pošto ponizivati, i koji meni podmeće take namjere taj govori golu laž. Ja i sada o samoj literaturi dubrov. govorim kao što i završih onu raspravu u Radu 31 »dubrovačka hrvatska knjiga ostaje nam mila kao jedini spomenik iz davne prošlosti hrvatske, ostaje nam vrijedna kao svjedočanstvo pobjedi hrvatskoga elementa nad latinskim, ostaje nam časna kao plod nikao u gradu, iz kojega potekoše mnogi naobraženi i učeni ljudi, koji pomagahu kulturnomu napretku susjednih zemalja.«

Neka mi čitatelji vjeruju, da ja ovake polemike s g. Zorom nijesam bio željan. Čim je njegov rukopis bio prispio u Zagreb, imao sam prilike nekoliko listova istoga pročitati, i molio sam

znance i prijatelje piščeve. da bi mu pisali neka rukopis zaište natrag a ja da bi pisca privatno dojavio moje primjedbe, koje bi ga uvjerile, da je svoju stvar zlo izveo; oni znanci mišljahu neka se Zorova rasprava svikako štampa, e a ja tijem perem svoje ruke. Medjutim kako nijedna stvar na svijetu nije baš bez svake koristi, tako mi je priznati da sam i u Zorovoj raspravi, u koliko je pročitah, našao nešto u čem mu dajem pravo. Gosp. Zore mi prigovara (str. 134) da premećem »glagole« iz IV reda u III. [redacted] Svak bi mislio da će g. Zore bar pet šest takih mojih pogrješaka nabrojiti, kada tamo ima mjesto »glagolâ« samo jedan taki »glagol«: »mišljeti«. Hvala mu i za taj. U Vukovu rječniku ima doduše i forma »mišljeti«, nu kao što ja sa svim provincijalni stil i gramatiku Zorovu osudjujem, tako priznajem, da ni taj provincijalizam »mišljeti« ne valja, i molim čitatelje moje rasprave da bi ispravili i metnuli »misliti«. To je čim se mogoh okoristiti u cijeloj raspravi Zorovoj, u koliko sam je mogao pročitati!

U Zagrebu 20. travnja 1876.

Armin Pavić.

